

Lietuvos Respublikos Seimo

*Sausio 13-osios – Laisvės gynėjų dienos 30-mečio
minėjimas ir Laisvės premijos įteikimo ceremonija
(nuotoliniu būdu)*

2021 m. sausio 13 d.

Stenograma

E. leidinį parengė

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
DOKUMENTŲ DEPARTAMENTO STENOGRAMŲ SKYRIUS

Elektroninis leidinys leidžiamas nuo 2016 m. lapkričio 14 d.

TURINYS

Sausio 13-osios – Laisvės gynėjų dienos 30-mečio minėjimas ir Laisvės premijos įteikimo ceremonija

2021 m. sausio 13 d.

Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos kalba	5
Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen kalba	6
Pirmojo Nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos valstybės vadovo, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininko profesoriaus Vytauto Landsbergio kalba	6
Sausio 13-ąją žuvusiųjų artimųjų bendrijos „Bičiulystė“ pirmininko, 1991 metų sausio 13-ąją prie Vilniaus televizijos bokšto žuvusio Lietuvos Laisvės gynėjo Vytauto Vaitkaus sūnaus, mokytojo Roberto Vaitkaus kalba	7
Buvusios Vilniaus miesto 1-osios klinikinės (Šv. Jokūbo) ligoninės anesteziologės, reanimatologės, budėjusios Sausio 13-osios naktį, Dalios Steiblienės kalba	8
Kunigo, vienuolio pranciškono, Vilniaus Bernardinų bažnyčios rektoriaus, sovietmečio rezistentu, politinio kalinio Juliaus Sasnausko kalba	9
Lietuvos Respublikos Seimo narės, Laisvės premijų komisijos pirmininkės Paulės Kuzmickienės kalba	9
2020 metų Laisvės premijos laureatės, Baltarusijos demokratinės opozicijos atstovės Sviatlanos Cichanouskajos kalba	10
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	12

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

SAUSIO 13-OSIOS – LAISVĖS GYNĖJŲ DIENOS 30-MEČIO MINĖJIMO IR LAISVĖS PREMIJOS ĮTEIKIMO CEREMONIJOS

(NUOTOLINIU BŪDU)

STENOGRAMA

2021 m. sausio 13 d.

Lietuvos Respublikos Seimo fojė, kur Sausio 13-ąją buvo gynėjai-savanoriai, skamba muzikos kūrinys, atliekamas violončelininko Justo Kulikausko.

Prie Seimo barikadų memorialo trimitininkas Tomas Vaičiulis užgroja „Tautišką giesmę“, rodomas Lietuvos vėliavos pakėlimo ceremonijos Nepriklausomybės aikštėje vaizdo įrašas.

Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos kalba

G. NAUSĖDA. Gerbiamieji, kasmet pagerbdami Sausio 13-osios aukų atminimą kalbame apie laisvę kaip didžiausią nepriklausomos valstybės ir jos žmonių vertybę. Šiandien, kai gyvename karantino ritmu ir bandome įveikti nematomą priešą, praeities pamokos mums dar vertingesnės.

Mes, Lietuvos žmonės, prieš tris dešimtmečius petys į petį stojome ginti savo valstybės – ir ją apgynėme. Nepabūgome, nepasidavėme, nenuleidome rankų, neišsisklaidėme net kruvino teroro akivaizdoje, nes buvome visi drauge.

Šiandien, susidūrę su rimtu iššūkiu visų Lietuvos žmonių sveikatai ir gyvybei, vėl turime aukotis. Galbūt pačiu laiku sulaukėme skaudaus pandemijos priminimo, kad laisvė nėra vien kasdienių smulkių medžiaginių troškimų tenkinimas. Laisvė visų kilniausia ir šviesiausia tada, kai padeda žmogui stiebtis aukštyn, žengti atsakomybės ir sąmoningo įsipareigojimo keliu. Ypač pasigėrėtina ji tada, kai pažadina gražiausias žmogaus savybes užklupus negandoms. Šiandien tokių pavyzdžių gausu medicinos darbuotojų, mokytojų, savanorių veikloje.

Prieš 30 metų Lietuvos žmonės nugalėjo, nes lemiamomis akimirkomis ne tik siekė laisvės, bet ir iš tiesų buvo laisvi. Tomis kruvinomis 1991-ųjų sausio dienomis jie prisiėmė atsakomybę ir taip įrodė esantys nepriklausomos demokratinės valstybės piliečiai. Todėl Sausio 13-oji mums visada primins, kad pilietinė galia nėra ir niekada nebuvo fikcija. Ne, ji visiškai reali ir pajėgi keisti pasaulį bei įgalinti ateitį. Ji ištisia pagalbos ranką kenčiančiam ir padeda atsitiesti suklupusiam. Atėjus tinkamam metui, ji gali lemti drąsiausių svajonių išsipildymą. Mes patys tuo įsitikinome.

Suvokdami laisvės kainą ir vertę norime, kad demokratijos ir pagarbos žmogiškajam orumui vertybės pasklistų toli už Lietuvos ribų. Džiugu, kad šiandien kaimynystėje matome vis daugiau pilietinės galios apraiškų. Daugėja drąsios, atsakingos laisvės. Šiandien apie tai liudija Laisvės premija, kurią Baltarusijos demokratinės opozicijos vardu atsiims Sviatlana Cichanouskaja.

Puikiai žinome – mūsų kaimynams šiandien nelengva. Tačiau siunčiame jiems aiškią žinią – išlikite stiprūs. Nepraraskite vilties. Tikėkite, kad vieną dieną išauš laisvų rinkimų diena, o tie, kurie pakėlė ginklą prieš apsisprendusią tautą, turės atsakyti už savo veiksmus.

Lietuva siekia teisingumo nuo Sausio 13-osios įvykių praėjus net 30 metų. Netoleruosime jokių politinio spaudimo mūsų teisėjams apraiškų, įskaitant ir kitos šalies grasinimus susidoroti. Tokia yra demokratinės valstybės, saugančios savo žmonių laisves, pareiga.

Mielieji, kartą iškėlę laisvės deglą, toliau kliaukimės jo rodomu keliu. Atminkime tuos, kurie gindami mūsų laisvą ateitį nepasidavė, kovojo ir paaukojo tai, ką turėjo brangiausio.

Telkime ir vienykime jėgas. Neišsigąskime sunkumų. Tegul mūsų darbai pagerbia Sausio 13-osios aukas.

Skamba multiinstrumentalisto Sauliaus Petreikio atliekama melodija. Ekrane rodomi Sausio 13-osios aukų portretai: Loretos Asanavičiūtės, Virginijaus Druskio, Dariaus Gerbutavičiaus, Rolando Jankausko, Rimanto Juknevičiaus, Alvydo Kanapinsko, Algimanto Petro Kavoliuko, Vytauto Koncevičiaus, Vido Maciulevičiaus, Tito Masiulio, Alvydo Matulkos, Apolinaro Juozo Povilaičio, Igno Šimulionio, Vytauto Vaitkaus.

Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkės Viktorijos Čmilytės-Nielsen kalba

V. ČMILYTĖ-NIELSEN. Mielieji, rengdamiesi iškilmingai paminėti Sausio 13-osios 30-metį manėme, kad jis bus išskirtinis, tačiau tikrai nesitikėjome, kad būtent toks. Šventės, atmintinos dienos, ypač tokios kaip Laisvės gynėjų diena, yra visuomenės susitelkimo ir valstybės tvirtinimo laikas. Jos suteikia išskirtinę galimybę prisiliesti prie tų jausmų, pastangų, apsisprendimų bei žmonių, kurių dėka dabar esame laisvi, turime savo valstybę.

Tačiau tai ne vien susitikimas su istorija, tai ir žmonių susiejimas, bendravimas. Tų, kurie kaip betarpiški liudininkai turi ką prisiminti, gali pasidalyti, perduoti, ir tų, kurie nori išgirsti, išsąmoninti ir tapti istorijos nešėjais. Taip formuojasi socialinė atmintis, užtikrinanti kultūrinę tradiciją, istorinio laiko tąsą. Taip atsiranda vertybės, iš kurių gimsta ir valstybė, poreikis ją ginti ir ją rūpintis.

Šiomet to bendravimo ir tos tiesioginės perdavos žymia dalimi esame netekę. Gyvename su griežtais socialinio gyvenimo apribojimais, kuriems turime paklusti. Paradoksalu, tačiau ši aplinkybė, manyčiau, tam tikra prasme sugrąžina mums ano laikmečio dvasią.

Kai 1991-ųjų sausį buvo padaryta paskutinė imperinė pastanga sustabdyti laisvėjimo procesą, man buvo septyneri metai. Maždaug pusei šiandienos Vyriausybės narių buvo tiek pat ar mažiau. Netrukus tas laikas, kai šaliai ims vadovauti jau gimę valstybingumą atkūrusioje Lietuvoje. Tai karta, kuri turi gyvenimo laisvėje patirties, tačiau dėl suprantamų objektyvių priežasčių stokoja kovos už laisvę patirties. Šiai kartai laisvė yra duotybė, ji – akivaizdus socialinio gyvenimo atributas.

Tačiau atidžiau pažvelgus laisvė niekada nėra akivaizdus dalykas. Ji reikalauja nuolatinių pastangų, tiek vidinių, tiek išorinių. Jos privalumais galima naudotis nesusimąstant, tačiau vis dėlto niekada negalima pamesti supratimo, kokios yra tos laisvės garantijos, iš kur jos kyla. Sausio 13-osios patirtis mums aiškiai sako, iš kur tos garantijos atsiranda. Jos kyla iš tos visuomenės dalies, tų jos narių, kurie yra pasirengę nesusimąstydami aukoti savo gerovę ar net savo trapias gyvybes. Pasiukoti, kad visi mes galėtume naudotis laisvės privalumais, kartais netgi nesusimąstydami.

Istorijos ratas pasisuko, mes vėl gyvename grėsmės akivaizdoje. Ir vėlai pirmose gretose – medikai, dedantys titaniškas pastangas. Vėl – savanoriai, aukojantys savo jėgas ir laiką. Ir vėl tenka priimti sprendimus, nuo kurių priklauso ne tik sveikata, bet ir gyvybės. Tačiau šįkart suvaržymai nėra svetimi, mums primesti, jie yra mūsų pačių priimti siekiant sustabdyti pandemiją, išgelbėti kuo daugiau gyvybių. Tai esminis skirtumas, rodantis, kad esame laisvi ir kurti taisykles, ir jų laikytis. O tai ir yra gyvenimas laisvoje valstybėje.

Taip, apribojimai keičia mūsų gyvenimą – tiek kasdienį, tiek šventinį. Jie įveda nuotolį, suvaržo bendravimą. Tačiau kartu bet kokie apribojimai verčia stabtelėti, susimąstyti. Jie sukuria galimybes įsigilinti, geriau išsižiūrėti, įsiklausyti. Kas mums šiandien Sausio 13-oji? Kokias vertybes ji išgrynino, kokias galias subrandino? Kaip tas Sausio 13-osios impulsas veikia šiandienos pastangas ir apsisprendimus? Tokie išsižiūrėjimai leidžia atpažinti vertybes, padeda tapti atspariems. Įsigilinę kiekvienas atskirai pajusime, kad esame kartu.

Su Laisvės gynėjų diena jus.

Rodomas dokumentinių kadru koliažas iš 1991 metų sausio įvykių.

Pirmojo Nepriklausomybę atkūrusios Lietuvos valstybės vadovo, Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo Pirmininko profesoriaus Vytauto Landsbergio kalba

V. LANDSBERGIS. Jau 1990-ieji buvo lemiamas laikas, kai pavergtos tautos ir atkuriamos demokratijos kilo atsikratyti komunizmo diktatūrų, ypač didžiosios. Europoje įsisenėjusi ir pagrindinė nelaimė buvo raudonoji imperija – SSRS. Jungtinių Valstijų Prezidento Ronaldo Reigano taikliu apibūdinimu – blogio imperija. Šiandien dar teisingiau būtų matyti joje melo imperiją. Žinomo ir atviro ciniško smurto, karų ir grobimų valstybė. Deja, ji tokia ir liko.

Sovietų Sąjungą valdė komunos arba SSKP klikos ir KGB konglomeratas. Kagėbynas buvo armijos dalis, bet kontroliavo, valdė ir armiją. Jų tikslas, būtent armijos generolų ir šnipų bei teroristų tikslas, buvo išlaikyti Stalino užkariavimus, nesitraukti už Molotovo ir Potsdamo sienų. Pagal šią neoficialią doktriną SSRS turėjo būti išsaugota su visais žemėlapyje raudonai nudažytais užgrojimais, tad ir su Baltijos šalimis, nekalbant jau apie Ukrainą ir Užkaukazę. Planą nubrėžė paskutiniu SSRS laikotarpiu kompartijos ir KGB vadovas Jurijus Andropovas, o jo globotinis Michailas Gorbačiovas buvo paskirtas tai misijai pridengti.

Lietuvai teko sava istorinė misija – sulaužyti šią apgaulės ir smurto doktriną, ir raudonoji melo imperija lūžo Lietuvoje. Lietuva buvo pirmoji tarp sovietų kolonijų, kurioje kilęs išsilaisvinimo Sąjūdis laimėjo demokratinius parlamento rinkimus ir žmonių įgaliojti atstovai vieningu balsavimu paskelbė atkuriamą nepriklausomą valstybę. Tuo prasidėjo nauja demokratinės visuomenės statyba ne pagal sovietų okupacijos primestą diktatūrinę tvarką su save pasistatančiais, pasiskiriančiais viršininkais. Toliau, kai jau yra tie viršininkai – viskas aišku. Aš viršininkas, o tu kvailys – *ja načialnik, ty durak*.

Lietuva nenorėjo ilgiau klausytis tokių minčių iš Kremliaus bokštų, nes jas dėstė būtent piktas kvailys. Ne, tvarkykis pas save kaip nori, o mes nesame tavo dvaras ir baudžiauninkai, gyvenime pagal laisvą tautų tvarką, kurios vardas – demokratija. Lietuva pasakė, esame sau žmonės, ne jums. Mūsų valdžia yra pati laisva tauta, kuri išsirenka laikinus valdymo pareigūnus. Vienas jų pagal atkuriamos suverenios šalies laikinąją Konstituciją buvo išrinktas aukščiausiuoju valstybės pareigūnu. Jis teikė parlamentui tvirtinti Lietuvos Vyriausybę ir aukštuosius teisėjus, atstovavo Lietuvai tarptautiniuose reikaluose, pasirašydavo parlamento, būtent Aukščiausiosios Tarybos, priimtus įstatymus. Jų jau niekas neprimedavo, valdovo įsakymų iš užsienio, iš Maskvos. Tai buvo nepriklausomybė. Nepriimtina užkariautojams, bet už ją reikėjo kovoti nuo pat pirmųjų džiangsio dienų, pradedant Kovo 11-ąja. Ir šiai antai pavasarį suėjo 30 metų.

Imperija niršo, gąsdino ir baudė, bet nepalaužė. Vis dėlto atėjo diena, kai Sovietų Sąjunga pasiuntė prieš nepriklausomą Lietuvą savo kariuomenę. Tai ir yra 1991 metų sausis ir jo 13-osios dienos, dar nakties kulminacija – beginklių piliečių, ginančių savo laisvę, susirėmimas su svetimą kariuomene, tankais, kulkomis ir sprogmenimis žudančia Lietuvos žmones. Beginkliai laisvės gynėjai su savo vadovais atsilaikė, o užpuolikai užspringo.

Tokia buvo mūsų pergalė Vilniaus mūšyje už daugelio tautų laisvę. Toks yra trumpasis kursas. Ačiū.

Ekrane rodomas siužetas apie Sausio 13-osios objektų gynėjus.

**Sausio 13-ąją žuvusiųjų artimųjų bendrijos „Bičiulystė“ pirmininko,
1991 metų sausio 13-ąją prie Vilniaus televizijos bokšto žuvusio Lietuvos Laisvės gynėjo
Vytauto Vaitkaus sūnaus, mokytojo Roberto Vaitkaus kalba**

R. VAITKUS. Šiandien mes minime mūsų tautos apsisprendimo, valios, ryžto 30 metų sukaktį. Tada mes aiškiai parodėme ne tik sau, bet ir visam pasauliui, ko mes siekiame, ką esame pasiryžę paaugoti vardan savo kilnaus tikslo – kelio į Laisvę ir Nepriklausomybę. O paaugojome tikrai daug. Tą 1991 metų sausio 13-osios naktį netekome 14 Lietuvos didvyrių, kurie savo krauju parodė mūsų valios apsisprendimą. Tada mes suvokėme – kiekvienas savo širdyje, kokia mums brangi laisvė. Lietuvą stojo ginti tiek paaugliai, dar nesulaukę pilnametystės, tiek moterys, tiek seneliai. Visi suvokėme, jog atėjo lemiamas momentas – dabar arba niekada.

Sunku būtų įsivaizduoti, kaip įvykiai būtų susiklostę, jei mes būtume išsigandę, pasimetę ir po kruvinos Sausio 13-osios nakties neatvykę ginti Aukščiausiosios Tarybos. Toks turbūt ir buvo Sovietų Sąjungos sumanymas – mus įbauginti brutalia jėga. Tačiau mes neišsigandome, tapome dar stipresni savo valia ir pasiryžimu, visi kaip vienas stojome ginti Aukščiausiosios Tarybos. O išsigando patys sovietai ir visų pirma Michailas Gorbačiovas. Jie suvokė, kad liko tik du keliai: arba žudyti tūkstančius žmonių, arba atsitraukti. Ačiū Dievui, kad užteko sveiko proto ir buvo pasirinktas antras variantas.

Prabėgus 30 metų nuo tų lemtingų įvykių nejučia pagalvoji – ar mes savo širdyse vis dar esame tokie pat stiprūs, ar mes tikrai vertiname tai, dėl ko paaukojome savo gyvybes, ar mūsų neužvaldė materializmas, egoizmas, savanaudiškumas. Labai dažnai tenka girdėti klausimus – ką man davė Lietuva, ką man davė Landsbergis ar dar kažkas. Labai retai susimąstome, ką aš daviau Lietuvai.

Minint tragiškuosius Sausio 13-osios įvykius, turbūt niekada nepamiršiu mūsų Seime prieš keletą metų partizano Jono Kadžionio-Bėdos pasakytos kalbos. Ypač įsirežė žodžiai, jog tiek metų mes taip ir nesugebėjome išvalyti sovietinių šiukšlių savo galvose, gatvių, skverų pavadinimuose, monumentuose, kokių pavyzdį mes galime rodyti vaikams, garbindami tautos išdavikus. Priežasčių visada surasime daug – gal tai buvo iškilus rašytojas, poetas ar dar kas nors.

Kiek metų užtruko, kol mes subrendome nukelti sovietines statulas nuo Žaliojo tilto. Kiek mes verkėme ir raudojome, koks tai yra menas, istorinis palikimas, dar kažkas. Užtruko bene ketvirtį amžiaus, kol mes pradėjome atiduoti deramą pagarbą mūsų laisvės kovotojams, partizanams. Ketvirtį amžiaus į mūsų sąmonę buvo prasismelkusi rusiška propaganda – galbūt jie buvo banditai, fašistai, dar kažkas. Juk sovietinėje spaudoje ir televizijoje dar ir dabar visi tie, kurie kovoja už savo laisvę, ar tai būtų gruzinai, ukrainiečiai, baltarusiai – visi jie fašistai, nacionalistai, ir Sausio 13-osios kovotojai vadinami žmogžudžiais – juk jie patys žudė savi savus.

Norėčiau palinkėti visiems būti stipriems savo valia, pasiryžimu ir kuo skubiau atsikratyti sovietinio palikimo mūsų mintyse.

Ekrane rodomas siužetas apie medikus, kovojusius už žmonių gyvybes Sausio 13-ąją.

Buvusios Vilniaus miesto 1-osios klinikinės (Šv. Jokūbo) ligoninės anesteziologės, reanimatologės, budėjusios Sausio 13-osios naktį, Dalios Steiblienės kalba

D. STEIBLIENĖ. Kokią galią turi žmonių susitelkimas, patriotiškumas, pilietiškumas, visi patyrėme tą nepamirštamą Sausio 13-ąją. Tą naktį budėjau Šv. Jokūbo ligoninėje, reanimacijos skyriuje. Tada ta ligoninė vadinosi 1-ąja tarybine ligonine. Budėjimas prasidėjo neįprastai ramiai, kaip tyla prieš audrą. Tačiau apie vidurnaktį, kai pasigirdo automatų šūvių tratėjimas – tą garsą prisimenu kaip sausą traškesį – ir šūvių salvės, nuo kurių drebėjo reanimacijos skyriaus langų stiklai, supratome, kad atsitiko ir vyksta kažkas baisaus.

Rodos, netrukus, po kelių akimirkų, į ligoninės kiemą įsuko vienas paskui kitą greitosios pagalbos automobiliai, keli dengti sunkvežimiai su žmonėmis. Sužeistųjų ir nukentėjusiųjų srautas plūstelėjo į ligoninės priėmimo skyrių. Kurie buvo stipresni, sodinome ant kėdžių, suolų, kiti buvo guldomi ant kušelių, neštuvų, vežimėlių, o po to, kai jau nebuvo kur guldyti, tiesiog guldėme ant grindų vieną prie kito, palikdami tarpus, kad būtų galima praeiti.

Vaizdas buvo šokiruojantis ir sukrečiantis. Mums, prie daug ko pripratusiems medikams, kėlė milžinišką stresą. Tačiau emocijoms nebuvo laiko, reikėjo jas tuoj pat sutramdyti, įvertinti situaciją ir nuspręsti, kam, kokią ir koku eiliškumu teikti pagalbą. Ar tam, kuris dejuoja, ar tam, kuris labai tyliai guli, ar tam, nuo kurio neštuvų per grindis srovena kraujas. Visiems reikėjo skubios pagalbos čia ir dabar.

Mūsų budinti komanda buvo negausi. Paprastai budėdavo anesteziologas, traumatologas, du neurochirurgai, dvi operacinės slaugytojos. Tačiau neilgai mes buvome vieni. Netrukus iš namų kas kaip galėjo pasiekti ligoninę, nes tada buvo blokuotas transportas, visi subėgo į ligoninę padėti – ir gydytojai, ir slaugytojos, ir operacinės personalas. Tarpduryje išdygo ir daktaras Juozas Olekas, šūktelėjo: „Aš čia ne kaip ministras. Gal reikalinga mano kaip chirurgo pagalba?“ Kiek vėliau, po kelių valandų, iš Kauno mikroautobusu atvažiavo Kauno klinikų neurochirurgai, prisidėję operacinės medžiagos, sterilių instrumentų, ir siūlė savo pagalbą, gal trūksta rankų.

Toks medikų susitelkimas labai padėjo išgyventi emociškai, susikaupti labai įtemptam ir intensyviu tos nakties darbui.

Prieš 30 metų žmonės apgynė laisvę, ant jos aukuro padėjo savo gyvybę ir sveikatą. O dabar pandemio viruso užgesintos žmonių gyvybės – ant kokio aukuro jos galėtų būti sudėtos? Tos mirtys dabar atrodo tokios beprasmiškos ir todėl be galo skaudžios. Medikai, padedami savanorių,

stengiasi išplėsti iš kovido viruso gniaužtų sergančiuosius. Dirba negailėdami jėgų, o dabar jau dažnai ir savo sveikatos, ir net gyvybių sąskaita.

Sausio 13-oji yra kaip laisvės simbolis, kaip suteikta galimybė toje laisvėje gyventi. Todėl, prisimindami ir pagerbdami Sausio 13-osios aukas, susikaupkime, susitelkime ir padėkime sustabdyti viruso plitimą. Pasirinkime gyvenimą, o ne beprasnę mirtį nuo kovido.

Rodomi Sausio 13-osios įvykiai tema „Maldos“.

**Kunigo, vienuolio pranciškono, Vilniaus Bernardinų bažnyčios rektoriaus,
sovietmečio rezistento, politinio kalinio Juliaus Sasnausko kalba**

J. SASNAUSKAS. Viskas tą sausio naktį buvo aukščiausio laipsnio: ir malda, rodos, ir tikėjimas, ir artimo meilė, ir drąsa, ir vienybė, ir išmintis, ir pati tiesa – viskas iki pat dangaus aukštybių, iki pat sielos dugno, kiek tai įmanoma pasiekti. Viena kartą gyvenime gali taip nutikti. Iš kur, iš kokios stebuklų mašinos visa tai? Niekas nepasakys. Bet aišku, kad nebuvome mes vieni tą naktį, vieni prieš tankus, kad ir kiek įkvėpti, pasiryžę, ištroškę laisvės, to nebūtų buvę gana stovėti plikomis rankomis prieš tankus. Šiandien, kai dėkojame visiems laisvės kovotojams, ypač tiems, kurie atidavė savo gyvybes, vienas ačiū ir į tolimą dangų. Prisimenu, aikštelėje prie šių rūmų jau gerokai po vidurnakčio profesorius Vytautas Landsbergis jau kelintą kartą per garsiakalbius prašo, kad žmonės pasitrauktų, nerizikuotų, bent moterys ir vaikai, jų irgi čia buvo. Jau žinoma, kas dedasi prie televizijos bokšto, jau pranešta apie aukas, sužeistuosius, kiekvieną akimirką gali pasirodyti tankai, bet minia nė krust. Toks gražus gyvenimas, tokia graži laisvė, kad niekas nesitraukia. Kažkokie užsienio korespondentai su kamera lyg ir dairo, kur čia bėgti. Pasidairo, pasidairo ir nebėga, pasilieka kartu su stovinčiais.

Moteris apkabinusi įneša Marijos skulptūrą, garsus minios aiktelėjimas, tarytum pati Švenčiausioji Mergelė staiga būtų nužengusi ant to sutrypto, pajuodusio sniego. Tikrai mes ne vieni. Iš garsiakalbių garsiai sklinda rožinio malda: „Didžiojo penktadienio sutemos tęsėsi ne amžinai.“ Kunigo Algimanto Keinos balsas. Kažkas prie mikrofono nutraukia jį ir praneša paskutinę informaciją, po kurio laiko vėl iš naujo: „Didžiojo penktadienio sutemos tęsėsi ne amžinai.“ Nežinau kelintą kartą. Po daugelio metų klausiau kunigo, kaip jis tą naktį jautėsi? Sako, buvo baisu, drebėjau visą, tikras Didysis penktadienis. Bet nesitraukė.

Labai tinka, jog Seimo salė šiandien tuščia. Jeigu to nebūtų, manytume, kad viskas ir įvyko tik tam, kad čia, šitoje salėje, susirinktų savi politikai, aukščiausioji valdžia, kviestiniai svečiai. Dabar čia tuščia. Ir tada supranti, kad ana sausio naktis yra kas kita – absoliutus tiesos ir tikrumo momentas. Momentas, kuris nepraeina, momentas, kuris yra apie viską ir visiems, pasklidęs visur. Praeis dar 30 metų ir jis kartosis, jis bus vėl kartu su mumis. Iš jo gimė nauja karta – laisvės vaikai, iš jo atgimėme mes, iš jo eis ir eis karta po kartos – milijonai gerųjų naujienų net dabar šiuo sunkiu metu. Mums jau niekada nebus taip, kaip būtų buvę be anos sausio nakties. Stebuklų mašinos juk neįjungiamos šiaip sau.

Rodomi Sausio 13-osios įvykiai, atnešę laisvę, ir Laisvės premijos apdovanojimų istorija.

**Lietuvos Respublikos Seimo narės, Laisvės premijų komisijos pirmininkės
Paulės Kuzmickienės kalba**

P. KUZMICKIENĖ. Džiaugiuosi galėdama paskelbti, kad 2020 metų Laisvės premija skiriama Baltarusijos demokratinei opozicijai.

Ši premija skirta visiems baltarusiams, kovojantiems už demokratiją ir laisvę, stojantiems prieš didelę agresiją. Kiekvienam, kuris mitinguose, protesto akcijose, eisenose, gyvosiose grandinėse gatvėse, įmonių streikuose aiškiai ir nedviprasmiškai išreiškė permainingą troškimą.

Laisvės premija skirta politiniams kaliniais – Aliksandro Lukašenkos režimo sužalotiems ar nužudytiems protestuotojams. Ji skirta mamoms, moterims, kurių mylimieji kalėjimuose, o jos, tęsdamos kovą, savo širdį ir meilę dalina pusiau – vaikams ir Baltarusijai.

Baltarusija kovoja kasdien nesustodama. Pirmadieniais protestuoja senjorai, ketvirtadieniais – neįgalieji. Kiekvieną rytą į protestus išeina medikai, vakarais buriuojasi sostinės ir kitų miestų miegamųjų rajonų gyventojai. Šeštadieniai tapo moterų protestų diena, o kiekvieną sekmadienį organizuojamos vis naujos milžiniškos eisenos – maršai, skirti vienybei, taikai ir nepriklausomybei, laisvei, teisingumui ne tik Baltarusijoje – visoje Europoje ir pasaulyje.

Lietuvos ir Baltarusijos laisvės siekiai yra neatskiriama susieti. 1863 metų sukilime lietuviai, lenkai, ukrainiečiai ir baltarusiai, broliškai surėmę pečius, pasipriešino Rusijos imperijos tironijai. Sukilimas buvo numalšintas, tačiau ne laisvės troškimas, kuris baltarusių širdyse niekada nebuvo užgniaužtas. Mintyse giliai įstrigęs vaizdas iš Vilniuje vykusio sukilimo vadų Konstantino Kalinausko ir Zigmanto Sierakausko bei kitų sukilimo dalyvių palaikų perlaidojimo iškilmų: vos pasibaigus šventoms Mišioms, iš Katedros buvo išnešami karsteliai, lauke prie Katedros dideliame šaltyje laukė iš Baltarusijos atvykę raudonas ir baltas laisvės vėliavas iškėlę baltarusiai. Vos pamatę procesiją, jie puolė ant kelių tiesiog aikštės viduryje. Tai buvo nepaprastai jaudinanti akimirka – dar labiau jaudinanti žinant, kad vėliau šie žmonės nesuklups prieš šalį valdantį agresorių Aliaksandrą Lukašenką.

Lietuviai neliko nuošalyje nei anksčiau, nei dabar. Kartu buvome naujame Baltijos kelyje – gyvojoje grandinėje nuo Vilniaus iki Minsko. Vilniuje kartu su baltarusėmis, lietuvėmis moterimis, skanduodamos „Žyvie Bielarus!“, ėjome nuo Seimo pro Katedrą iki pat Rotušės. Priimame nuo režimo bėgančius brolius gudus savo šalyje, kovojame už juos politiniu lygmeniu Lietuvoje ir Europoje. Tiesiame palaikymo ranką broliams ir sesėms baltarusiams, negalvodami apie nuostolius ar pasekmes.

Esame kartu su baltarusiais, nes puikiai žinome tikrąją laisvės kainą ir kaip svarbu sulaukti paramos iš tarptautinės bendruomenės, ypač kai atsiranda siūlančių patylėti, nepastebėti ar užsimerkti vardan riebesnio sviesto. Bet Lietuva, prisimindama savo istoriją, kruvinuosius Sausio 13-osios – apgintos Laisvės įvykius, puikiai supranta vieną dalyką: jokių kompromisų su sąžine negali būti.

Laisvės premija yra pagerbta daug iškilių asmenybių, patyrusių gyvenimo kovą už laisvę. Rusijos disidentas Sergejus Kovaliovas, Atkuriamojo Seimo Pirmininkas Vytautas Landsbergis, pagrindžio leidinio „Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika“ steigėjas ir redaktorius, arkivyskupas Sigitas Tamkevičius ar tiltus su Ukraina tiesęs Prezidentas Valdas Adamkus, Laisvės kovos sąjūdžio partizanai ir kiti vardai, kurių niekada nepamiršime.

Tačiau šiandien didžiausią kainą už laisvės troškimą moka mūsų kaimynai. Baltarusių tauta pabudo ir eina labai sunkiu, tačiau prasmingu keliu laisvės link. Todėl labai aiškiai norime pasakyti – *vy ne adzny*. Jūs ne vieni.

Seimo Kovo 11-osios Akto salėje baltarusių kalba skamba patriotinis kūrinys „Pahonia“, atliekamas Baltarusijos operos solistės Margaritos Levčiuk ir Lietuvos operos solisto Liudo Mikalausko, akompanuojant Justui Čeponiui.

Skambant trimto garsams įnešama Laisvės premijos statulėlė. Seimo Pirmininkė Viktorija Čmilytė-Nielsen per atstumą ją įteikia vienai iš Baltarusijos demokratinės opozicijos lyderių Sviatlana Cichanouskajai.

2020 metų Laisvės premijos laureatės, Baltarusijos demokratinės opozicijos atstovės Sviatlanos Cichanouskajos kalba

S. CICHANOUSKAJA. Gerbiamosios ponios ir ponai (*pasakyta lietuviškai*), prieš 30 metų šią dieną prie Vilniaus televizijos bokšto atėjo jauna moteris. Kartu su tūkstančiais kitų lietuvių ji atėjo taikiai ginti savo šalies laisvės. Po kelių valandų ją mirtinai sutraikė sovietų tankas. Jos, kaip ir kitų 13 didvyrių, vardas Lietuvoje niekada nebus užmirštas.

Kaip ir Loreta Asanavičiūtė į gatves šiais metais dėl savo šalies ateities išėjo ir baltarusiai. Ir, deja, kaip ir Loreta, kai kurie iš jų dėl šio takaus troškimo buvo nužudyti. Kodėl prieš 30 metų drąsūs lietuviai paaukojo savo gyvybes? Ir kodėl dabar milijonai baltarusių rizikuoja savosiomis? Priežastis paprasta – jie išdrįso siekti laisvės.

Režimas gali manyti, kad traiškydamas mus savo represinėmis priemonėmis gali palaužti mūsų laisvės ir orumo dvasią. To neįvyko Lietuvoje, neįvyks ir Baltarusijoje. Kelio atgal nėra. Bet mes ir toliau turime kovoti.

Svarbu žinoti, kad kovoje už demokratiją nesame vieni. Šimtmečiais jautėme kaimynės Lietuvos petį. Tačiau šiandien esame dėkingi už jos paramą kaip niekada anksčiau, nes tikrą draugą pažinsi nelaimėje. Ir šiandien visų baltarusių vardu norėčiau jums už tai padėkoti.

Dėkoju Lietuvos valdžios institucijoms už jūsų principingą poziciją ir didžiulę paramą visiems baltarusiams. Žinome, kad esate čia dėl mūsų, tad būkite tikri, kad ateityje tą patį padarysime dėl jūsų.

Dziakui – dėkoju visiems Lietuvos piliečiams už jūsų neįprastą solidarumą su mumis. Visi baltarusiai prisimena tą gražų susirinkusiųjų vaizdą per 31-ąją Baltijos kelio jubiliejų draugystės grandinėje nuo Vilniaus iki sienos su Baltarusija. Jūs įkvepiate ir suteikiate mums vilties.

Esu labai dėkinga už 2020 metų Laisvės premiją. Ji priklauso visiems su smurtu ir įstatymų nepaisymu taikiai kovojantiems baltarusiams. Ši premija ne tik didelė garbė, bet ir priminimas mums visiems, kad turime išlikti susitelkę ir vieningi. Mes laimėsime.

Už mūsų ir jūsų laisvę! (*Pasakyta lietuviškai*) *Žyvie Bielarus!*

Skamba grupės „Biplan“ daina „Už laisvę“, atliekama Kristupo Kerulio ir Roberto Semeniuko.

PAVARDŽIŲ RODYKLĖ

Adamkus Valdas 10	Lukašenka Aliaksandras (Lukašenka Aliaksandr) 9, 10
Andropovas Jurijus (Andropov Jurij) 7	
Asanavičiūtė Loreta 5, 10	Maciulevičius Vidas 5
	Masiulis Titas 5
Cichanouskaja Sviatlana (Cichanouskaja Sviatlana) 5, 10	Matulka Alvydas 5
Čeponis Justas 10	Mikalauskas Liudas 10
Čmilytė-Nielsen Viktorija 6, 10	Molotovas Viačeslavas (Molotov Viačeslav) 7
Druskis Virginijus 5	Nausėda Gitanas 5
Gerbutavičius Darius 5	Olekas Juozas 8
Gorbačiovas Michailas (Gorbačov Michail) 7	
	Petreikis Saulius 5
Jankauskas Rolandas 5	Povilaitis Apolinaras Juozas 5
Juknevičius Rimantas 5	
	Reiganas Ronaldas (Reagan Ronald) 6
Kadžionis-Bėda Jonas 8	
Kalinauskas Konstantinas 10	Sasnauskas Julius 9
Kanapinskas Alvydas 5	Semeniukas Robertas 11
Kavoliukas Algimantas Petras 5	Sierakauskas Zigmantas 10
Keina Algimantas 9	Stalinas Josifas (Stalin Josif) 7
Kerulis Kristupas 11	Steiblienė Dalia 8
Koncevičius Vytautas 5	
Kovaliovas Sergejus 10	Šimulionis Ignas 5
Kulikauskas Justas 5	
Kuzmickienė Paulė 9	Tamkevičius Sigitas 10
Landsbergis Vytautas 6, 8, 9, 10	Vaitkus Robertas 7
Levčiuk Margarita (Levčiuk Margarita) 10	Vaitkus Vytautas 5, 7

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius

Tel. (8 5) 239 6060, faks. (8 5) 239 6289, el. p. *priim@lrs.lt*

Interneto puslapis *www.lrs.lt*